
Kyrkomötet
Motion 2019:35
av Fredrik Sidenvall

Förnyat bruk av Lilla katekesen

Förslag till kyrkomötesbeslut

Kyrkomötet beslutar att

1. uppdra till kyrkostyrelsen att i samverkan med biskopsmötet verka för att bruket av Lilla katekesen för alla åldrar förnyas i Svenska kyrkans församlingar,
2. uppdra till kyrkostyrelsen att tillsätta en kateketisk pedagogisk kommitté där både dogmatiskt kunniga teologer, erfarna präster och församlingspedagoger, samt företrädare för utbildningsvetenskap och neurologi finns med. En sådan kommitté skulle ha uppdrag att inventera internationellt material kring och bruk av Lilla katekesen, utveckla pedagogiskt material för alla åldrar och ställa det till stiftens och församlingarnas och de lutherska skolornas tjänst.

Motivering

Hundra år har gått sedan Lilla katekesen utmanövrerades från folkskolans läroplan. Det dröjde några decennier så kom Lilla katekesen att också i Svenska kyrkan anses förbunden med en auktoritär förmedlingspedagogik som på 1960-talet framstod som pedagogiskt och ideologiskt olämplig. I en artikel i Kyrkans tidning har professor emeritus Bo Johnsson, Lund, framhållit de långsiktiga följderna av en framställning av kristendom i skola och i församling som ensidigt fokuserar på vad människan ska göra för Gud och för varandra men som undanhåller vad Gud har gjort och gör för oss i sin nåd och i sitt livgivande. Följden har blivit en lagisk kristendom och en samhällsdebatt där mycket högt ställda etiska krav på människan och utopiska visioner för samhället förenas med höga stressnivåer och akuta diffusa skuld känslor som aldrig möter någon nåd.

Katekesen i sina fem eller sex kortfattade huvudstycken förenar en undervisning om Guds etiska krav på människorna uttryckt i de tio budorden med vittnesbörd om vad Gud i sin barmhärtighet gör för oss uttryckt i trons artiklar. I undervisningen om Herrens bön och om dopet, bikten och nattvarden skisseras hur Guds nåd möter människans nöd i kyrka och vardagsliv.

Med den amerikanske pedagogen John Dewey (1859–1952) växte en stark kritik mot förmedlingspedagogiken fram. Att ställa barn inför färdiga svar sågs inte som en bra förberedelse för ett aktivt och ifrågasättande medborgarskap i ett progressivt och demokratiskt samhälle. Den pedagogiska syn som blev dominerande efter andra världskriget, som ju orsakades av auktoritära ideologier, fortsatte en pedagogisk utveckling där ett ickeauktoritärt förhållningssätt blev vägledande av goda skäl.

Sedan dess har dock mycket hänt när pedagogiken möter neurologisk och psykologisk forskning. Professorn Aron Antonowsky, socialmedicinare (1923–1994) har funnit att känsla av sammanhang (KASAM, Sense of Coherence) är en avgörande

faktor för hälsa. Att människors grundläggande behov av orientering finner svar som ökar tillvarons begriplighet i kognitiva processer, är en viktig del i salutogena (hälsogenererande) processer (se vidare *Hälsans mysterium*, Natur och Kultur, 2005).

Anknytningspsykologin som den utvecklas hos John Bowlby (1907–1990), Mary Ainsworth (1913–1999) och Gordon Neufeld (f. 1947) (se Neufeld, *Hold on to Your Kids*, Ballantine Books, New York, 2006) har visat på att en sociologisk och politisk diskurs inte heltäckande kan utreda frågan om människan och auktoriteter. Inom utvecklingspsykologin har man upptäckt att en djupliggande psykologisk förbindelse mellan barnet och en vuxen som intar en alfa-position i förhållande till barnet, är en nödvändig förutsättning för ett barns utveckling till kreativitet, självständighet och harmonisk interaktion med andra.

Professor Martin Ingvar har bland annat i uppsatsen *Inte avpassad för hjärnan* (se *Kunskapssynen och pedagogiken*, Dialogos, 2018, sidorna 115–146) kritiserat den svenska skolan för att inte ta till sig rön från forskningen om hur den mänskliga hjärnan fungerar. Han redogör för den s.k. inlärningsparadoxen och hur den ska hantteras. Inlärningsparadoxen säger oss att vi endast kan lära oss det vi redan kan. Ny information uppfattar hjärna som hot som stressar arbetsminnet, vilket omöjliggör inläring. Ingvar pekar på två vägar att komma runt denna spärr: lärare som är kunniga och varmhjärtade i sitt ledarskap så att anknytning främjas, och en top-down undervisning där grundläggande begrepp förmedlas och lärs in. När ett barn, en elev, har tillgodogjort sig de grundläggande kunskaperna och färdigheterna och kan orientera sig vinner det friheten att, med bibehållen känsla av sammanhang, självständigt utforska det större materialet. De här insikterna är direkt tillämpbara på Lilla katekesen som en grundläggande top-down kunskap som ger möjligheter för den enskilde att i förhållande till Bibeln, till gudstjänsten och livserfarenheten i stort bilda sig en bottom up-kunskap.

Professor Hugo Lagercrantz (f. 1945) m.fl. visar i sin forskning om barnets hjärna hur förmågan till reflektion och självständiga etiska ställningstagande utvecklas först i takt med att frontalloben myelliceras, en process som för män anses avslutad först vid tjugofem års ålder. Tidigt utvecklar dock barnet sin språkförmåga genom imitation av dem det är anknutet till. Fram till fjorton års ålder har barnens hjärnor normalt en enorm kapacitet till inläring av olika slags språk, begrepp och fakta liksom olika färdigheter. För varje person är en rik sådan kunskapsbank en fantastisk tillgång när man senare i livet mognar till insikter, viljeinriktning och engagemang. Att inte ta vara på hjärnans inlärningskapacitet är ett slöseri, att tvinga barn till självständig forskning och ställningstagande innan deras hjärnor är mogna är ett övergrepp.

De här insikterna tillämpas sedan länge dels inom den romersk katolska katekumenatstraditionen och dels inom den evangelikala Alphagrupperörelsen. Bägge dessa kateketiska rörelser är dock formade i en annan kristen tradition än den lutherska. Ett modernt pedagogiskt arbete kring Lilla katekesen finns här och där i världen men här återstår mycket att utveckla och implementera i Svenska kyrkans undervisning av barn, unga och vuxna.

Lerum den 27 juli 2019

Fredrik Sidenvall (FK)